

Joseph A. Maxwell: **Qualitative Research Design. An Interactive Approach.** Sage, 1996.

Anmeldt af *Peter Dahler-Larsen*, adjunkt, Institut for Offentlig Organisation og Politik, Odense Universitet

Det kohærente kvalitative design - og hinsides dette?

For få år siden var der ingen tvivl om, at kvalitativ metode var under-udforsket, underbeskrevet, underprivilegeret, underbetalt osv. Den var ikke på sin rette plads i uddannelsesbilledet, og der manglede grundbøger. Hvad angår det sidste, så må man nok sige at tidevandet nu er vendt. De seneste par år har vi været vidne til fremkomsten af en veritabel bølge af værker om kvalitativ metode. Problemet er nu ikke længere manglen på information, men hvordan man skaber en meningsfuld struktur ud af en nærmest overvældende informationsmængde.

Joseph A. Maxwell har skrevet sin lille grundbog (115 sider plus bilag) ud fra en enkel model, hvis hovedpointe er, at der er sammenhæng og samspil mellem de fem fundamentale komponenter i et kvalitativt undersøgelsesdesign. Disse fem er undersøgelsens formål, begrebslig kontekst (teori), research questions (forsknings spørgsmål), metoder og validitet. Det er der kommet meget godt ud af. I kondenseret form får han slået nogle sammenhænge fast og understreger konstant det afgørende i at gennemtænke disse, ikke blot a priori, men i høj grad også processuelt og interaktivt gennem et helt undersøgelsesforløb.

Det er iøvrigt udmærket, at den begrebslige sammenhæng for den kvalitative undersøgelse trækkes frem som en design-faktor i sig selv. (I nogle af de tidlige grounded-theory-inspirerede tankegange blev det kvalitative opgør mod "grand theory" desværre i praksis nærmest til et opgør med teori som sådan). Ikke hos Maxwell.

Ved at betragte hver komponent i modellen som distinkt fastslås også klare, fundamentale sondringer - det er for eksempel vigtigt at kunne holde formålet med undersøgelsen klart uden for formuleringen af selve forskningsspørgsmålene. På samme måde er det vigtigt klart at adskille research questions fra de spørgsmål, man måtte stille, når man bruger en konkret dataindsamlingsmetode så som interviews - meget pædagogisk over for novicer i kvalitativ metode, der kan finde på direkte at skrive forskningsspørgsmålene ind i en interview-spørgenøgle. I stedet anbefaler Maxwell en systematik (en "data-planning matrix"), hvor man trin for trin gennemgår hvilke slags data, der bedst belyser de valgte research questions.

Han får også argumenteret, at ønsker man at besvare spørgsmål om kausale sammenhænge, så er kvalitative metoder mindst lige så velegnede som kvantitative. Kvalitative designs klarer blot kausalitetsproblematikken på en anden måde, nemlig gennem "process approaches" (hvordan-spørgsmål) snarere end variance-approaches (spørgsmål om statistisk sammenhæng.)

På en måde er det flot, hvor meget væsentligt Maxwell får samlet sammen i sin lille bog. Det er ubetvivleligt en god bog, der er velegnet til at skabe overblik og præcisere visse minimumskrav til et kvalitativt design, især hvis man er novice på feltet og enten ikke kan eller vil se, at kvalitativ metode faktisk anvender designs, og at disse ikke opstår ved rene vilkårligheder. Satsningen på

designspørgsmål er ikke urimelig - designspørgsmål kan pædagogisk bruges til at sammenknytte de "store" metodespørgsmål om erkendelse sammen med de "små" spørgsmål om data.

Bogen rummer også et relativt omfattende bilag med gode råd om opstilling af kvalitative research proposals. Eneste mangel får bogen ved første øjekast ligner en rigtig fin grundbog er, at basen af litteraturhenvisninger er for tynd til at kunne virke som inspirator i forhold videre selvstændig læsning af de vigtigste værker på området.

Men, men. Der lurder i Deres anmelders baghovede en mere fundamental skepsis. For hvad er egentlig de underliggende principper i Maxwells model? Hvordan er det, han skaber overblik over et stort stofområde? Er der en underliggende teori? Epistemologi? Ontologi?

Det er ikke indlysende. Er det f.eks. rimeligt, at "validitet" i hans model står begrebsligt på samme niveau som "formål" og "forskningsspørgsmål"? Næppe. Det sniger sig da også ind som en supplerende begrundelse for at give "validitet" status som en egen faktor i hans model, at validitetsproblemer ofte har ført til afvisningen af kvalitativt orienterede projektbeskrivelser (s. 85). Et ædelt hensyn er det. Men måske mere ædelt end logisk sundt. For dén begrundelse er vel så meget mere praktisk end teoretisk, at man må spørge hvor det styrende princip er.

Maxwells bog har undertitlen "an interactive approach", så måske er det interaktive et slags styrende princip? Men det interaktive har både at gøre med selve modellen, med hvordan designet i praksis udvikles undervejs i en kvalitativ undersøgelse, og med hvordan man som læser kan bruge bogens tekst og eksempler. Fint alt sammen, men et sådant begreb om interaktivitet er hverken entydigt eller stærkt nok til at kunne "ordne" bogen.

Er det så selve kohærens mellem de fem elementer i modellen, der er det bærende element? Som djævelens advokat kunne jeg da nok forestille mig situationer, hvor der er et modsætningsfuldt trade-off mellem elementerne. Jeg tænker for eksempel på meget interessante forskningsspørgsmål, som måske kun kan belyses ved metoder med relativt ringe validitet modsat den høje validitet hvormed man ofte kan besvare helt intetsigende og ligegyldige forskningsspørgsmål.

Min bekymring om, hvad der egentlig er de styrende principper i Maxwells design-model bliver kun bekræftet, når jeg gennemgår mine noter om kategorien MENING, som den behandles i bogen.

Hos Maxwell indgår hensynet til "verstehen" på meningsplanet som een af fem mulige begrundelser for at anvende kvalitativ metode. (De andre er forståelsen af kontekst, uforudsete fænomener, processer og årsagsforklaringer.) Det betyder efter min opfattelse, at dén overordnede sammenhængende begrundelse som meningskategorien i det hele taget kunne have givet et kvalitativt metode-projekt ikke opnås. Indimellem mærker man ligefrem, at Maxwell næsten står og mangler den kategori! Det gælder for eksempel, når man skal prøve at forstå hvordan informanter forstår og opfatter interviewspørgsmål. Her tyr Maxwell til tankeeksperimenter, for han har ikke rigtig noget begreb for den MENINGS-horisont, inden for hvilken aktørerne lever.

Selv om Maxwells overordnede pointe om sammenhæng og kohærens har sin pædagogiske berettigelse, så antyder den næsten funktionalistiske sprogbrug (designet skal være "coherent" og "effective", det må endelig ikke være "flawed") for mig at se et lidt for transparent billede af verden. Måske er det netop igennem paradokser, inkonsistenser og overraskelser, at den kvalitative forsker lærer om sin omverden. Hermed er ikke sagt, at der ikke skal gøres systematiske design-

overvejelser a priori, og selvfølgelig løbende undervejs i en undersøgelse, som Maxwell meget fint påpeger.

Men Maxwell går alligevel ikke meget ud af, at inkonsistenser og metodiske fejl, tavsheder og for eksempel aktører, der nægter at deltage (oplagt til afsnittet om sampling), kan være nogle af de mest lærerige milepæle undervejs i en kvalitativ undersøgelse. Jeg synes i hvert fald, han hælder lidt for meget til kohærens-begrebet. Han er hist og her lidt skolemesteragtig, og han holder gerne et "flawed design" op som den store bussemand, man skal undgå. Mine modspørgsmål er så, om ikke denne modstilling mellem det rigtige og det forkerte design medfører en falsk overfokusering på selve designet snarere end erkendelsesarbejdet, om ikke ethvert design har problemer indbygget i sig, og om det ikke i sidste instans er en slags reflekterede spændinger mellem en kompleks virkelighed og et altid begrænsende design, der er den virkelige erkendelsesskabende drivkraft i kvalitativ metode. Med andre ord taler jeg for, at sondringen mellem et "coherent" og et "flawed" design ikke lader sig opretholde, når kvalitativ metode er bedst, dvs. når den er enzym for en intens og overraskende erkendelsesproces.

Sammenfattende kan man sige, at det ikke lykkes bogen at begrunde hensynet til et sammenhængende design (og som følge heraf bogens samlede disposition) ud fra et overordnet begrebsligt princip. Hist er her argumenter for modellens komponenter, et bilag om research proposals, nogle praktiske tips, og tre forskellige pointer om det interaktive ved bogen sat ind. *Paradoksalt nok synes bogen således ikke selv at være et resultat af den kohærens i designet, som den selv foreskriver!* Men jeg skal ikke være den første til at lomme-psykologisere over dette paradoks i Maxwells (tilsyneladende) trang til orden og sammenhæng. Det ER altid forbandet svært at bruge sine egne begreber på sig selv!

Jeg vil alligevel slutte anmeldelsen i en vis positiv tone. Man kan ikke lære alting på en gang. Når man for eksempel skal undervise, bliver man nødt til - i hvert fald for en tid - at transformere en holistisk kompleksitet om til en lineær tekstlighed. Og som en indledende grundbog i kvalitativ metode er Maxwell faktisk slet ikke så dårlig. Jeg kunne godt finde på at bruge hans bog i undervisningen på grund af dens oversigtlighed og rimeligt tætte tekst. Og hensynet til sammenhæng mellem designets forskellige elementer er ikke noget dårligt sted at starte. Efter starten kan man så supplere med andre tekster, der lægger mere vægt på meningskategorien, på opdagelsen af det fremmede og på den overraskende erkendelse.